

“เพื่อแนะกุลบุตรยล เยี่ยงไว้”: กุศโลบายการสอน

ในพระนลคำหลวง

“To guide the juveniles to see an instance” : Didactic
Strategies of Phra Non Khamluang

จตุธรรม แซ่ลี และ ปัทมา ฑีฆประเสริฐกุล

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Received: September 7, 2021

Revised: October 25, 2021

Accepted: November 29, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง ด้วยกรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงกับบริบททางสังคม ผลการวิจัยพบว่า คุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ คุศโลบายการสอนรูปแบบที่ 1 คือ คุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริ โดยตรงพบเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการเฝ้าหาความรู้ การมีวิจารณ์ญาณในการรับข่าวสาร การนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการสอนหลักธรรม คุศโลบายการสอนรูปแบบที่ 2 คือ คุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร พบเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการอดทนต่อความยากลำบาก โทษของการพณัน การให้อภัย อีกทั้งการแก้ไขปัญหาด้วยความรู้ และสติปัญญาคุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงเหล่านี้ มีบทบาทในการสื่อสารพระราชดำริและสนับสนุนพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 3 ลักษณะ ได้แก่ การส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการศึกษา การส่งเสริมพระบรม

ราโชบายด้านการยกเลิกการพนัน และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมือง จากบทบาทของกุศโลบายการสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นอกจากพระนลคำหลวงจะเป็นวรรณคดีนิทานที่ให้ความบันเทิงและเป็นตำราประพันธ์ศาสตร์สำหรับกุลบุตรกุลธิดาแล้ว ยังเป็นกลไกสำคัญในการเผยแพร่พระราชดำริและพระบรมราโชบายให้แพร่หลายในหมู่ราษฎร

คำสำคัญ

กุศโลบาย, พระนลคำหลวง, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

The objective of this study is to examine the didactic stratagems of Phra Non Khamluang using literary conceptual framework, and to investigate the relationship between these didactic strategies and the social context in which the book was written. The findings indicates that the didactic strategies of Phra Non Khamluang are divided into 2 forms as follows: the royal initiative didactic strategies, containing the pursuit of knowledge, judgment about the activity of receiving the news itself, promotion of Buddhism as a way of living and teaching it's principles, and; the didactic strategies conveyed through the characters' behavior and characteristics, i.e, showing forgiveness, enduring adversity, learning the consequences of gambling, and demonstrating intellectual problem solving. The didactic strategies of Phra Non Khamluang contribute to communicating royal initiatives and supporting His Majesty the King in 3 ways, namely promoting the royal initiative in education, promoting the royal initiative for the abolition of gambling, and enhancing the desirable attributes of citizens. The role of the didactic strategies illustrates that, in addition to being an entertaining fairy tale and literature for children, Phra Non Khamluang may also act as a major mechanism for the widespread dissemination of royal initiatives and the royal policy among the people.

Keywords

Didactic Stratagems, Phra Non Khamluang, King Rama VI

บทนำ

พระนลคำหลวง เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีต้นเค้าจาก The story of NALA ของ Sir Monier Monier – Williams ที่แปลมาอีกทอดหนึ่งจาก นโลปาขยานัม ในมหาภารตะฉบับภาษาสันสกฤต (วิสุทธ์ บุชยกุล, 2550, น. 102) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์พระนลคำหลวงจบครั้งแรกในปี พ.ศ. 2457 โดยมีกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา พระยาพจนสุนทร และพระปริยัติธรรมธาดา ตรวจทานต้นฉบับจนเสร็จสมบูรณ์และออกจำหน่ายในปี พ.ศ. 2459 ในปีเดียวกันวรรณคดีสโมสรได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายประกาศนียบัตร รวมทั้งเหรียญจิตรฤกษ์ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งประกาศให้ พระนลคำหลวง เป็นยอดแห่งกวีนิพนธ์ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 33, 2459, น. 2866 – 2869) พระนลคำหลวง จึงเป็นวรรณคดีเอกเรื่องหนึ่งของไทยที่มีลักษณะเด่นทางด้านเนื้อหาและการประพันธ์

พระนลคำหลวง เป็นวรรณคดีที่มีผู้สนใจศึกษาหลายแนวทาง เช่น วิทยานิพนธ์ของประเทือง วงศ์รัตน์ (2517) ที่วิเคราะห์พระนลคำหลวงด้วยองค์ประกอบของวรรณคดีนิทาน เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับต้นฉบับของ Sir Monier Monier – Williams และวิทยานิพนธ์ของศุภณัฐ เทียนทอง (2563) ที่ศึกษาพระนลคำหลวงในฐานะของตำราประพันธ์ศาสตร์ โดยพบว่าพระนลคำหลวงเป็นทั้งตำราประพันธ์ศาสตร์เชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ก็ดี พระนลคำหลวงไม่ได้เป็นวรรณคดีตำราสอนคำประพันธ์เท่านั้น หากแต่ยังมีความมุ่งหมายในการสอนกุลบุตรกุลธิดา ดังข้อความที่แสดงพระราชประสงค์ในการสอนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่ว่า “ประสงค์แห่งข้าแต่เรื่องนล นี้ฤ เพื่อแนะกุลบุตรล เยี่ยงไว้” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค) เนื้อหาใน พระนลคำหลวงจึงปรากฏ ลักษณะการสอนแทรกอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของเรื่อง เช่น ในอารัมภกถา มีลักษณะการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังคำประพันธ์ที่ว่า “อย่ามัวคิดแข่งบ้าน เมืองไหน หน้อยเลย คิดแต่ถึงเมืองไทย บัดนี้ ... นักพูดจักชวนชี้ ชักบ่าอย่าฟัง” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค) หรือลักษณะของเรื่องพระนลซึ่งเป็นนิทานซ้อนนิทานที่ ฤชัพทหัตศ์เล่าเพื่อให้ฤชฐีรดูพระนลเป็นตัวอย่างในการเผชิญปัญหาและ อุปสรรค ก็แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเรื่องพระนลในการให้ข้อคิดสอนใจได้ เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า “เรื่องเพนคติแท้ ถ้วนดี เครื่อง จะเตือนจิตจอม กษัตริ์ใช้” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. พ) ดังนั้น พระนลคำหลวง จึงปรากฏลักษณะการสอนที่เป็นทั้งพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยตรงและลักษณะการสอนที่ พระองค์ทรงถ่ายทอดผ่านเรื่องราวของพระนลจะเห็นได้ว่า พระนลคำหลวง มิได้มุ่งสอนให้กุลบุตรกุลธิดามีความรู้เกี่ยวกับประพันธศาสตร์ แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการแทรกพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงกล่าวสอนและแนะนำข้อปฏิบัติอันควรต่าง ๆ ให้แก่กุลบุตรกุลธิดาเหล่านั้นอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาการสอนใน พระนลคำหลวงมีลักษณะเป็น “กุศโลบายการสอน” รูปแบบหนึ่ง เนื่องจาก พระองค์ได้ทรงประกอบสร้างและสื่อสารเนื้อหาการสอนเหล่านั้นผ่านพระนล คำหลวงได้อย่างแยบคาย

หากพิจารณาในช่วงเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะเร่งพัฒนาศายามให้เป็นชาติที่ “ศิวิไลซ์” ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ เนื่องจากพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะทำให้นานาชาติยอมรับและนับถือในบุรณภาพรวมทั้งเอกราชของสยาม (อัญชลารักษ์ โกมลเสวิน, 2518, น. 26) พระองค์มีพระบรมราโชบายในการพัฒนาชาติหลายด้าน โดยเฉพาะ พระบรมราโชบายด้านการพัฒนาการศึกษา ในช่วงปี พ.ศ. 2453 – 2459 มีการจัดตั้งสถานศึกษาเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น การตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในปี พ.ศ. 2453 การตั้งโรงเรียนประจำตำบล ในปี พ.ศ. 2455 การตั้งโรงเรียนเพาะช่าง ในปี พ.ศ. 2456 และการตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2459 มีการตั้งหอสมุดสำหรับพระนคร โดยมีพระราชดำริว่า “เพื่อชาวต่างประเทศที่มีอยู่แล้วในกรุงสยามก็ดี หรือที่จะมาใหม่ก็ดีได้แลเปนพยานหลักฐานว่ากรุงสยามไม่ใช่เมืองป่าได้เจริญมาแล้ว” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 33, 2459, น. 2865) จากพระราชดำริของพระองค์จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการศึกษาไม่เพียงเป็นการพัฒนาศักยภาพของราษฎร แต่ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าสยามเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองอีกด้วย ในพระนลคำหลวงปรากฏลักษณะของพระราชดำริที่สอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาในส่วนอารัมภกถา ดังคำประพันธ์ที่ว่า “นานาประเทศล้วนนับถือ คนที่รู้หนังสือแต่งได้” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค) เนื่องจากการสอนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งเน้นให้ราษฎรได้รับการศึกษาโดยทั่วกัน

เมื่อพิจารณาลักษณะการสอนในพระนลคำหลวง จะเห็นได้ว่า
กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงหลายประการมีความสอดคล้องกับ
บริบททางสังคมในรัชสมัยของพระองค์ ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงเป็นกวีที่มีพระราชนิพนธ์จำนวนมากและทรงใช้พระราชนิพนธ์
เหล่านั้นเป็นสื่อในการถ่ายทอดพระราชดำริ หรือเป็นเครื่องมือในการ
นำเสนอพระบรมราโชบายของพระองค์ให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่ราษฎร
(ปิ่น มาลากุล, 2516, น. 6)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงและ
ความสัมพันธ์ระหว่างกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงกับบริบททาง
สังคม เพื่อให้เห็นมิติอันหลากหลายในด้านประเพณีวรรณคดีของพระนลคำ
หลวง รวมทั้งบทบาทของกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงที่สัมพันธ์กับ
บริบททางสังคมในยุคสมัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกุศโลบายการสอนในพระนลคำ
หลวงกับบริบททางสังคมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมมติฐาน

กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงปรากฏทั้งลักษณะที่เป็น
พระราชดำริโดยตรงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและ
ลักษณะที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร ทั้งนี้ กุศโลบาย
การสอนในพระนลคำหลวงล้วนมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรัชสมัย

คือเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่พระราชดำริและพระบรมราโชบายของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้แพร่หลายในหมู่ราษฎร

ทบทวนวรรณกรรม

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ที่ผ่านมา
มีผู้ศึกษาพระนลคำหลวงในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ประเทือง วงศ์รัตน์ (2517) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง*การวิเคราะห์บท
พระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว* มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพระนลคำหลวงกับเรื่องพระนลของ
เซอร์ โมเนียร์ โมเนียร์ – วิลเลียมส์ และนโลปาขยาน ฉบับภาษาอังกฤษ ของ
ประตราบ จันทร รอย ผลการศึกษาพบว่า เรื่องพระนลทั้ง 3 ฉบับ มีความ
สอดคล้องกันในด้านเนื้อเรื่องหลัก ส่วนลักษณะที่แตกต่างกัน คือ ลักษณะคำ
ประพันธ์ เนื่องจากเรื่องพระนล ของเซอร์ โมเนียร์ โมเนียร์ – วิลเลียมส์
เป็นร้อยกรองภาษาอังกฤษ นโลปาขยาน ของประตราบ จันทร รอย เป็นร้อย
แก้วภาษาอังกฤษ ส่วนพระนลคำหลวงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว มีลักษณะเป็น “คำหลวง” ที่เปี่ยมไปด้วยสุนทรียภาพทางการ
ประพันธ์ของไทย

วิสุทธ์ บุษยกุล (2550) เขียนบทความวิชาการเรื่อง*นโลปาขยานัม
พระนลคำหลวง และพระนลคำฉันท์* ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องนโล
ปาขยานฉบับภาษาสันสกฤต และความแพร่หลายของเรื่องพระนลในทวีป
ยุโรป นำมาสู่การประพันธ์เรื่องราวเกี่ยวกับพระนลในประเทศไทยทั้ง 2 ฉบับ
คือ พระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว และพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์ในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลักษณะการประพันธ์ของพระนลคำหลวงว่าเป็นพระราชนิพนธ์ที่ทรงแปลจากเรื่องพระนลฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์ไมเนียร์ ไมเนียร์ – วิลเลียมส์ ต่างจากพระนิพนธ์พระนลคำฉันท์ที่เป็นลักษณะของการสรุปใจความของเรื่องพระนลและนำมาเรียบเรียงใหม่

อัญชลี ภูผะกา (2553) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง*พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องชาติตามแนวคิดอุดมการณ์ชาตินิยมของสำนักชาติพันธุ์ - สัญลักษณ์นิยม ผลการศึกษาพบว่า พระนลคำหลวง มีบทบาทในการฟื้นฟูและส่งเสริมการแต่งวรรณคดีไทย นำไปสู่การสร้างความคิดตระหนักรู้ในคุณค่าของวรรณคดีไทยอันเป็นเครื่องแสดงความเจริญของชาติ*

นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาพระนลคำหลวงในลักษณะของการเป็นแบบอย่างด้านการประพันธ์ไว้หลายผลงานด้วยกัน ได้แก่ พิสิทธิ์ กอบบุญ (2561) ได้ศึกษาความเป็นกวีนิพนธ์ในพระนลคำหลวง ผลการศึกษาพบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประมวลลักษณะของวรรณคดีคำหลวงในอดีต เพื่อนำมาพระราชนิพนธ์เป็นพระนลคำหลวงโดยแนวคิดเกี่ยวกับคำหลวง ในพระนลคำหลวง คือการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างทางการประพันธ์ที่ดี ในด้านของการมีคำประพันธ์หลากหลายประเภท และต้องมีความคิดสนใจเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน “คำหลวง” จึงเทียบได้กับ “วิชากวี” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายทอดผ่านพระนลคำหลวง เพื่อให้เป็นวรรณคดีที่สะท้อนความเจริญของชาติ สอดคล้อง

กับบทความของศุภณัฐ เทียนทองและวีรวัฒน์ อินทรพร (2563) รวมทั้งวิทยานิพนธ์ของศุภณัฐ เทียนทอง (2563) ที่ศึกษาลักษณะความเป็นตำราประพันธ์ศาสตร์ใน พระนลคำหลวง และพบว่า พระนลคำหลวงมีลักษณะของตำราประพันธ์ศาสตร์ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ วรรณคดีเรื่องนี้จึงมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมการประพันธ์ร้อยกรองให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยังไม่มีการศึกษาพระนลคำหลวงด้วยกรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพระนลคำหลวงด้วยกรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอน และพิจารณาลักษณะคำสอนในพระนลคำหลวงกับบริบททางสังคมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดขอบเขตของการศึกษาและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับพระนลคำหลวง วรรณคดีคำสอน และบริบททางสังคมรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
3. วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะการสอนในพระนลคำหลวง และนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
4. สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในบทความวิจัยเรื่องนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรอบแนวคิด คือ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอน และกรอบแนวคิดเรื่องกุศโลบาย ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอน

ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวรรณคดีคำสอนของสายวรุณ น้อยนิมิตร (2542, น. 48) ที่วิเคราะห์ลักษณะของการเป็นวรรณคดีคำสอน โดยการพิจารณาทั้งเนื้อหาสาระของคำสอน และกลวิธีการสอน รวมทั้งยังใช้กรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอนของปัญญา บริสุทธิ์ (2534, น. 8 - 27) ที่ได้อธิบายลักษณะเนื้อหาของวรรณคดีคำสอนว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสั่งสอน ศีลธรรมจรรยา และข้อควรปฏิบัติอันดีงามที่เป็นคุณประโยชน์แก่ชีวิต วรรณคดีคำสอนมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่เป็นวรรณคดีคำสอนทั้งเรื่อง และวรรณคดีคำสอนที่แทรกอยู่ในวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์พระนลคำหลวง ในฐานะที่เป็นวรรณคดีคำสอน

2. กรอบแนวคิดเรื่องกุศโลบาย

คำว่า “กุศโลบาย” มาจากคำภาษาสันสกฤตที่ว่า กุศล หมายถึง ความสามารถ คุณความดี ความฉลาด และความมีสติปัญญา รวมกับคำว่า อุปาย ที่หมายถึง หนทาง เล่ห์กล วิธีการเอาชนะศัตรู หรือวิธีทางที่เหมาะสม (บวรบรรณรักษ์, 2552 : น. 278, 182) คำว่า กุศโลบาย จึงอธิบายตามรูปศัพท์ภาษาสันสกฤตได้ว่า วิธีการอันชาญฉลาด สอดคล้องกับพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า กุศโลบาย ไว้ว่า “อุบายอันแยบคาย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 138)

คำว่า กุศโลบายได้มีการนำมาใช้ในลักษณะที่สอดคล้องกับความหมายข้างต้น เช่น หลวงวิจิตรวาทการ เขียนบทความเรื่องกุศโลบาย โดยกล่าวถึงความหมายของกุศโลบายว่า กุศโลบายคืออุบายที่ได้อันหมายถึง “ความฉลาดในการพูดและการทำด้วยความสุจริต” ทั้งนี้กุศโลบาย คือ เครื่องมือประเภทหนึ่งที่ทำให้ผู้ใช้สามารถบรรลุผลประโยชน์บางอย่างตามต้องการได้ (วิจิตรวาทการ, 2514 : น. 7) นอกจากบทความดังกล่าว หลวงวิจิตรวาทการ ได้เขียนหนังสือชื่อว่า *กุศโลบาย สร้างความยิ่งใหญ่* และได้กล่าวในส่วนคำนำไว้ว่า “หนังสือ กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่ ได้ดำเนินในทางที่สูงกว่า กลอุบาย มีวิธีการที่หนักแน่นและแนบเนียน เชื่อได้ว่าจะสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ท่าน” (วิจิตรวาทการ, 2495 : น. 2) จะเห็นได้ว่า กุศโลบายตามความหมายของหลวงวิจิตรวาทการ หมายถึง วิธีการอันชาญฉลาดทั้งในลักษณะของการพูดและการกระทำที่สามารถทำให้ผู้พูด หรือผู้ปฏิบัติบรรลุจุดประสงค์ที่มุ่งหวังได้ตามต้องการ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงใช้คำว่า “กุศโลบาย” ในการตั้งชื่อบทละครพูดพระราชนิพนธ์ของพระองค์ บทละครเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อุบายอันแยบคายในการแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างรัฐอาร์เคเซียและรัฐกูร์ลันด์ โดยพระคาร์ดินัล กะसानเป็นผู้คิดกลอุบายให้เจ้าหญิงแอนเจลา แห่งรัฐอาร์เคเซีย ได้พบรักกับเจ้าชายวิกเตอร์ แห่งรัฐกูร์ลันด์ เพื่อระงับข้อพิพาทและเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างรัฐกลอุบายดังกล่าวตรงกับชื่อเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ว่า “กุศโลบาย” ดังจะเห็นได้จากคำพูดของตัวละครหลุยส์ที่ 7 ราชา

แห่ง อาร์เคเซีย ที่กล่าวถึงกองการออกอุบายอันแยบคายของพระคาร์ดินัล ความว่า “กุศโลบายฤ ? อ้อ - อ้อ (ยื่นมือให้คาร์ดินัล) สมเด็จพระเจ้าคาร์ดินัล, พระคุณเป็นเจ้าอุบายอย่างประเสริฐ” (ศรีอยุธยา, 2504 : น.170) จากบทละครข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชหรรษนะว่า กุศโลบาย คืออุบายอันแยบคายหรืออุบายที่ใช้ได้ผลดี

นอกจากนี้ สุริย์ ทรัพย์สุนทร (2528, น. 162 – 163) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวพระราชดำริด้านพระพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพบว่า พระองค์ทรงใช้พระพุทธศาสนาเป็นกุศโลบายในการจัดการปัญหาทางการเมือง กุศโลบายดังกล่าวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ถ่ายทอดผ่านพระบรมราโชวาทและพระราชนิพนธ์ของพระองค์ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายทอดพระราชดำริเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควบคู่กับแนวพระราชดำริส่วนพระองค์ เพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่งเสริมพระบรมราโชบายทางการเมือง และสนับสนุนแนวความคิดการปกครองในระบอบราชาธิปไตย

จากความหมายของคำว่า กุศโลบาย ทั้งที่ปรากฏตามรูปศัพท์ ในบทพระราชนิพนธ์ และในงานวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กุศโลบาย มีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ เป็นส่วนของวิธีการหรือกลวิธี อีกทั้งเป็นเรื่องของความแยบคายและความชาญฉลาด ดังนั้น กุศโลบายจึงเป็นกลวิธีหรืออุบายอันแยบคายที่เป็นหนทางไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้ใช้หรือผู้ถ่ายทอด นอกจากนี้ ยังเห็นมิติการอธิบายเรื่องกุศโลบายต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นเนื้อหาและวิธีการเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กันไปอย่างกลมกลืน เมื่อพิจารณาพระราชนิพนธ์พระนลคำหลวง พบว่า แม้เนื้อหาการสอนหลักจะมุ่งเน้นเรื่องวิชาความรู้ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรง

ประกอบสร้างเนื้อหาการสอนเรื่องอื่น ๆ แทรกเสริมลงในตัวบทได้อย่างแนบคาย และกล่าวได้ว่า เป็น “กุศโลบายการสอน” ของพระองค์ที่ทรงถ่ายทอดผ่านวรรณคดีเรื่องนี้อย่างมีชั้นเชิง ในบทความวิจัยนี้จึงกำหนดให้ “กุศโลบายการสอน” หมายถึง กลวิธีการสอนอันแนบคาย หรือกลวิธีการสอนอันชาญฉลาด ในการนำเสนอเนื้อหาสาระการสอนที่น่าสนใจ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำสอนในพระนลคำหลวงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ คือ กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงและความสัมพันธ์ระหว่างกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงกับบริบททางสังคม

1. กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง

กุศโลบายการสอนในพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ กุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรง อีกทั้งกุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร

1.1 กุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรง

พระนลคำหลวง มีองค์ประกอบของเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสามารถแทรกกุศโลบายการสอนที่พระราชดำริโดยตรงของพระองค์ได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อเนื้อเรื่องของพระนล คือ ส่วนอารัมภกถาและอุตตรกถา เมื่อเปรียบเทียบพระนลคำหลวงกับพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ที่ตีพิมพ์ขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2459 (พิทยาลงกรณ์, 2498) พบว่า พระนลคำฉันท์ไม่ปรากฏส่วนอารัมภกถา หรืออุตตรกถา ปรากฏเพียงส่วนสุดดีในตอนต้นเรื่องที่ทำ

หน้าที่เป็นบทประณามพจน์ของเรื่องเท่านั้น ทั้งนี้ ในส่วนสุดดีของพระนลคำ
ฉันท์ก็ไม่ปรากฏการแทรกกุศโลบายการสอนของกวีแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่า กุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริ
โดยตรงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏในส่วน
อารัมภกถาและอุตตรกถาเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะแทรกลงไปในเรื่องอย่างแท้จริง เนื้อหาของการ
สอนที่ปรากฏในอารัมภกถาและอุตตรกถา ได้แก่ การเฝ้าหาความรู้ การปฏิบัติ
ตนเป็นพลเมืองที่ดีต่อชาติ การนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
และการสอนหลักธรรม

1.1.1 การเฝ้าหาความรู้

ในส่วนอุตตรกถา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงให้ข้อคิดเรื่องการเฝ้าหาความรู้ผ่านการกล่าวแสดงข้อคิดเห็นว่า
ผู้ที่มีความรู้และสามารถอ่านออกเขียนได้ย่อมเป็นที่ยกย่องในสากลโลก ใน
ขณะเดียวกันผู้ที่ “เกลียดอักษร” ซึ่งมีนัยถึงผู้ที่ไม่เฝ้าหาความรู้ ก็เปรียบได้กับ
คนป่าที่ไม่มีคามเจริญ แสดงให้เห็นพระราชดำริชื่นชมผู้ที่มีความรู้ อีกทั้ง
เน้นย้ำความสำคัญของการรู้หนังสือซึ่งเป็นภาพสะท้อนความเจริญ และมี
อารยธรรมของชาติ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

นานาประเทศล้วน	นับถือ
คนที่รู้หนังสือ	แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ	คนป่า
ใครเยาะกะวีไชร	แน่แท้คนดง ฯ

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค)

องค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งเน้นให้ผู้อ่านได้แสวงหาและฝึกฝน คือองค์ความรู้ในเชิงของการ ประพันธ์ เนื่องจาก “กวี” เป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่รู้หนังสือแตกฉานซึ่งสามารถ แสดงให้เห็นความเจริญของชาติได้อย่างชัดเจน การฝึกฝนทักษะเพื่อเป็นกวี จึงเป็นกุศโลบายการสอนที่ให้ผู้อ่านมุ่งแสวงหาความรู้ด้านการอ่านและการ เขียนได้ เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า

ดูรากุลบุตรเชื้อ	ชาติชาย ไทยเอ๋ย
อันชาติรุ่งเรืองฉาย	เฉิดแท้
แม้ไร้กะวือวาย	ทั้งชาติ เจียวพ่อ
เขาจะเอยะเล่นแม่	หมดผู้รู้ดี ๆ
กะวีสง่าแม่น	มณีสาร
คำเพราะคือสังวาลย์	กอบแก้ว
ควรเพิ่มพริยการ	กะวีเวท เทอญพ่อ
กอบกิจประเสริฐแล้ว	ไปต้องร้อนตัว ๆ

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค)

1.1.2 การมีวิจารณ์ในการรับข่าวสาร

ในส่วนอุตตรกถา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางเกี่ยวกับการรับข่าวสารอย่างมีวิจารณ์ญาณ เนื่องจากในรัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงที่หนังสือพิมพ์เริ่มมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อที่นำเสนอข่าวสารให้แก่ราษฎร นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยของพระองค์ยังมีการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (นงเยาว์ จิตตะปุตตะ, 2520, น. 1 – 6)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้แนวทางในการรับข้อมูล
ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองเพื่อไม่ให้ถูกชักนำได้โดยง่าย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อย่าพะวงหลงเชื่อถ้อย	ฟังคำ
คนห้ามกระเหือท่า	อวดรู้
นักพูดขั้ระยำ	ยับเปล่า พ่อเอย
นักปราชญ์ลึลึก	จิตให้หรรษา ฯ
อย่ามัวคิดแข่งบ้าน	เมืองไหน หน่อยเลย
คิดแต่ถึงเมืองไทย	บัดนี้
เมืองเราศรีวิไล	ควรอยู่ แล้วนา
นักพูดจะชวนชี้	ชักบ้ออย่าฟัง ฯ

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค)

คำประพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “นักพูด” ที่ในที่นี้
อาจหมายถึงนักหนังสือพิมพ์และนักพูดทางการเมืองทั้งหลายเป็นบุคคลที่ไม่
ควรเชื่อถือโดยขาดวิจารณญาณ ควรใช้ลักษณะของ “นักปราชญ์” คือ การ
ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ในการรับฟังข่าวสารดังกล่าว
เพื่อมิให้ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด จนอาจนำไปสู่การเกิดความวุ่นวายใน
บ้านเมืองได้ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงสอนให้มองสภาพบ้านเมืองตามความ
เป็นจริง ว่า “เมืองเราศรีวิไล ควรอยู่ แล้วนา” จึงไม่ควรมุ่นแต่จะแข่งกับ
บ้านเมืองอื่นตามคำชักจูงทางการเมืองของนักพูดทั้งหลาย ทั้งนี้จะกล่าว
รายละเอียดในหัวข้อความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมต่อไป

1.1.3 การนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ในส่วนอุตรกถา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ข้อคิดเกี่ยวกับการนำพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทรงใช้เรื่องพระนลเป็นตัวอย่างของการตั้งอยู่ในธรรมและการประพฤติสุจริต อีกทั้งพระองค์ยังทรงสอนว่า ผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมย่อมไม่ได้รับผลกระทบจากการถูกปองร้าย และย่อมเป็นผู้ที่ปราศจากความทุกข์ คำสอนดังกล่าวตรงกับพุทธศาสนสุภาษิตในข้อที่ว่า ธมโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี ซึ่งหมายความว่า ธรรมย่อมรักษาคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า

ไขข้อแสดงคติโบราณ	และสมานมนโสน
ว่าผู้สถิตสละกิระพร	สุจริตสุธรรมา
ถึงแม้มีตระกูลจะประทุษ	ก็วิมุตติพาลา
ปวงทุกขะโทมนะสะลา	หสหายมลายพลัน

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 79)

พระธรรมะคุ้มผู้	ประติบัติกุศลกรรม
ดังหนึ่งประทีปนำ	จรสู่สุชาลัย

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 87)

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำเรื่องการใช้พระรัตนตรัยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการขจัดความทุกข์ จึงอาจกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงพยายามสอนให้นำแนวปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้อคิดจากพระธรรมคำสอน และยึดมั่นในคำสั่งสอนของพระสงฆ์ผู้เป็นพระสาวก เป็นแบบอย่างในดำเนินชีวิตและใช้ในการดับ

ความทุกข์ทั้งหลาย นอกจากนี้ การประพัตติตนตามหลักธรรมนับเป็นการเสริมสร้างเสริมมงคลให้ตนเอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

พึงใดจะมันเหมือน	ตรยะรัตนาศรี
ชื่นชมอุคมปรี	คิมน์สมโนยัง
หวังใดจะได้สม	มนะรมยะเหมือนหวัง
สิ้นทุกชะโทษัง	สิริสุทธิสำราญ
ไตรยรัตน์ขจัดสรรพ	พะอุปัทธะวาพาล
เพิ่มพูนประมุขคาน	ติวิวิจฒนาภา ฯ

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 83)

1.1.4 การสอนหลักธรรม

ในส่วนอุตตรกถา นอกจากปรากฏการสอนด้านการนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นการกล่าวให้เห็นคุณประโยชน์ของพุทธศาสนาในภาพรวมแล้ว ยังปรากฏการสอนหลักธรรมบางหมวดด้วยเช่นเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกรายละเอียดของหลักธรรม ได้แก่ ทศพิธราชธรรมและเบญจธรรมของภรรยามากล่าวเพื่อเป็นการสอนผู้อ่านด้วยเช่นเดียวกัน

ทศพิธราชธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ 10 ประการ ได้แก่ 1. ทาน คือ การให้ 2. ศีล คือ ความประพฤติที่ดีงาม 3. บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตน 4. อาชวชะ คือ ความสุจริต 5. มัททวะ คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน 6. ตบะ คือ การเผากิเลส 7. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ 8. อวิหิงสา คือ การไม่ข่มเหงเบียดเบียน 9. ขันติ คือ ความอดทน และ 10. อวิโรธนะ คือ การอยู่ในธรรม (เสาวณิต วิงวอน,

2530, น. 82) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงให้เห็น
ทศพิธราชธรรมทั้ง 10 ประการ ในอุตตรกถา ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑. ทานัม (ทาน)

หนึ่งท้าวประกอบบะเนสะเอื้อ	อนุเคราะห์หอยทาน
เพื่อชนนิกรสุขะสราย	ฤทธิเพื่อบ่ยากจน

๒. ศีลัม (ศีล)

หนึ่งคือประพจน์ศุภะสรวม	จิตะมุ่งมณูญผล
ทรงศีละสังวรระวิมล	ธรรมะมุ่งเสวยสรวรรค์

๓. ปริตยัคัม (ปริจาค)

หนึ่งเอื้ออามรุงสมณพราหมณ์	และประดิษฐ์หิตานันท์
โรงเรียนสพานและคฤหะอัน	ชนใช้จะพึงประสงค์

๔. อาร์ชัม (อาชว)

หนึ่งมีกะมลวิมลใส	หญัตยธชื้อตรง
เปนนิตยนิรันดะระธำรง	สุจริตณไตรทวาร

๕. มาร์ทัม (มัททว)

หนึ่งคือหทัยปมิกะด้าง	บมิพึงจะรุกราน
บถื่อพระองค์สมะสมาน	มนะน้อมนิยมนม

๖. ตปัม (ตป)

หนึ่งเภากิเลสะอกุศล	มละกล้วนอารมณ
ด้วยการบำเพ็ญพิระอดม	วรศาลโนบาย

๗. อโกรธัม (อโกรธ)

หนึ่งแม้จะมีมนุษย์ปกป้อง	ประติปักษ์ม่งร้าย
เมตตาทิธรรมะวิธิมาย	ชนะด้วยอะเวรา

๘. อวิหีสณัม (อวิหีส)

หนึ่งท้าวบ่ป้องมะนะจะเปยพ	นรฟิ่งพระเคหา
บ่องปกพศกนิกรนา	คะระแม่นบิโยรส

๙. กัษณัตถัม (ขันติ)

หนึ่งแม้จะมีธรรมาคาราญ	หญทัยก็ออดมอด
ยามควรก็ทรงกรุณะด	ครุฑัณทะอาญา

๑๐. อวิโรธณัม (อวิโรธ)

หนึ่งคงธำรงนิติประวัติ	วรยุกติธรรมา
ทรงจำพิภพดิลกผา	ศุกแม่นมนุเดิม

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 79 – 80)

แม้ทศพิธราชธรรมจะเป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์แต่ทศพิธราชธรรมบางประการก็เป็นหลักธรรมอันพึงปฏิบัติของชนทั้งหลายด้วยเช่นกัน จะเห็นได้จากหลัก ขรรวาสธรรม 4 ที่เป็นธรรมสำหรับคนทั่วไป ก็ปรากฏหลักธรรมบางข้อที่ใกล้เคียง หรือตรงกับทศพิธราชธรรม คือ จาคะ ในขรรวาสธรรม กับ บริจาค ในทศพิธราชธรรม สัจจะ ในขรรวาสธรรม กับ อาชชวะ ในทศพิธราชธรรม ทมะ ในขรรวาสธรรม กับ ตบะ ในทศพิธราชธรรม นอกจากนี้ยังมีธรรมข้อ ขันติ ที่ตรงกันทั้งสองหมวดธรรม

ส่วนหลักเบญจธรรม คือ หลักธรรมสำหรับภรรยา 5 ประการ ได้แก่ 1. ภัตตปิยะ คือ การรักษาสามี 2. ภัตตวจฉลยะ คือ การแสวงหาวิธีปรนนิบัติสามี 3. ภัตตจารินี คือ การมีจิตภักดีต่อสามีเพียงผู้เดียว 4. ภัตตสุสสุภุญญี คือ การเชื่อฟังสามี และ 5. ภัตตคุณคหิยะ คือ การประกาศคุณความดีของสามีแก่ชนทั้งหลาย ดังปรากฏในคำประพันธ์ที่ว่า

๑. ภรตฺถัปรียัม (ภัตตปิย)

รักผัวสนิทกลมละจ่อ	กละรักษะชีวี
บำเรอทิวาแลระชะนี	บ่นราคนิราไกล

๒. ภรตฺถัถัสลัม (ภัตตวจฉล)

หมั่นแสวงวิธีจะปรนนิบัติ	วรสามีชื่นใจ
แม้ขอบอชงกรณะไหน	อนวัตรบ่ขัดขวาง

๓. ภรตฺถัจรัมมัม (ภัตตจารินี)

จิตภักดีปิยะมนะเที่ยง	บ่มีเอียงมีจิตจาง
ถึงแม้จะทุกข์ทุมะนะนาง	ก็บ่มีจะนอกใจ

๔. ภรตฺถัศุสสุภุญญัม (ภัตตสุสสุภุญญี)

ภรรดาอุวาทะมนะมุง	ณประโยชน์าใด
เชื่อฟังบ่ค้านวจนะนัย	และประพจน์โลมพลัน

๕. ภรตฺถัคุณคหิยัม (ภัตตคุณคหิ)

คุณใดณผัวคู่ภะอุม	ก็นิยมคุณนานันท์
หาช่องประกาศะคุณะสรร	พะวิเศษณสามี

(พระนลคำหลวง เล่มที่ 2, 2559, น. 81)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ข้อคิดว่า เบญจธรรม คือข้อควรปฏิบัติสำหรับกุลสตรี ดังคำประพันธ์ที่ระบุว่า “สำหรับ ระดับกุลสตรี กุลรัตนารักษ์” (พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 81) ตามพระราชทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เบญจธรรม เป็นสิ่งที่จะทำให้กุลสตรีมีคุณค่า ตามแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในยุคสมัยนั้น

เนื้อหาการสอนที่ปรากฏในอารัมภกถาและอุตตรกถา ข้างต้นนี้ พบกลวิธีการสอนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง เลือกใช้ในการสอน 3 รูปแบบ ได้แก่ กลวิธีการห้าม กลวิธีการชี้แนะ และกลวิธีการอธิบายคุณประโยชน์ของคำสอน ดังนี้

กลวิธีการห้าม เช่น “วิชากะวีใน สยามรัฐ ทั้งบัดนี้บัด หน้า อย่าให้สูญพงศ์ ฯ” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค) “อย่ามัวคิด แข่งบ้าน เมืองไหนหน้อยเลย คิดถึงแต่เมืองไทย บัดนี้” “อย่ากลัวถูกตีพัน เกินสมัย หน้อยเลย” และ “อย่าพะวงหลงเชื่อถ้อย ฟังคำ”(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค) กลวิธีการห้ามเป็นกลวิธีที่เน้นย้ำในสิ่งที่มิควรทำและมิ ควรละเลย เช่น ไม่ควรละเลยเรื่องการใส่ใจกวีนิพนธ์ไทยและมิควรหลงเชื่อ ฟังนักพูดทางการเมือง

กลวิธีการชี้แนะ เช่น “ควรเพิ่มพิริยการ กวีเวท เทอญพ้อ” และ “เอาเยี่ยงอย่างกะวี พิริยแผ้ว” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ข) กลวิธีการชี้แนะเป็นการแสดงให้เห็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ หรือแนะนำให้ปฏิบัติ ตามตัวอย่างที่ดี ในกรณีนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ปลุกฝังเรื่องการเฝ้าหาความรู้ในเชิงการประพันธ์ จึงทรงแนะนำให้พิจารณา กวี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉานในด้านประพันธ์ศาสตร์เป็นแบบอย่าง

ส่วนกลวิธีการอธิบายคุณประโยชน์คำสอน เช่น “ขุนไคดำรงสุทธธรรมะกุศลก็ส่งเสริม บุญญาธิการก็จะเพิ่ม” (พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น.80) หรือ “สำหรับระดับกุลชนรี ภาระตนาภรณ์ ฯ” (พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น.81) เป็นกลวิธีที่เชิญชวนให้ผู้อ่านปฏิบัติตามคำสอนเพราะกลวิธีดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อปฏิบัติตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กลวิธีการสอนข้างต้นในพระนลคำหลวงสอดคล้องกับกลวิธีการสอนในวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ที่เป็นวรรณคดีสำหรับสอนกุลสตรีโดยตรง ก็ปรากฏกลวิธีการกล่าวสอนทั้ง 3 รูปแบบ เช่นเดียวกับในพระนลคำหลวง ดังนี้ กลวิธีการห้าม เช่น “อย่าเยี่ยงหญิงชั่ว ไปรู้คุณผ้า ไม่กลัวความอาย” (กฤษณาสอนน้องคำฉันท์, 2502, น. 8) กลวิธีการชี้แนะ เช่น “ควรคิดสนิทเสน่หะเคา รมเริมภักดีสนอง” (กฤษณาสอนน้องคำฉันท์, 2502, น. 8) และกลวิธีการอธิบายคุณประโยชน์ของคำสอน เช่น “เนื่องนางสุรางค์พึงอำรุง ผดุงโดยจรรยาปรา ฏกกุลวิมล ภูฎิอาภรณ์รัตนสัตริทรง” (กฤษณาสอนน้องคำฉันท์, 2502, น. 22)

เมื่อพิจารณาคุุโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรงด้วยกรอบของวรรณคดีคำสอน จะเห็นได้ว่า คุุโลบายการสอนดังกล่าวมีลักษณะเนื้อหาและกลวิธี เช่นเดียวกับวรรณคดีประเภทคำสอน แสดงให้เห็นว่า ตัวบทพระนลคำหลวงมีลักษณะตามรูปแบบและเนื้อหาของวรรณคดีคำสอน พระนลคำหลวงจึงเป็นตำราสอนทั้งคำประพันธ์ ข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และจริยธรรมไปพร้อมกัน กล่าวคือ การเฝ้าหาความรู้ และการมีวิจารณ์ญาณในการรับข่าวสารเป็นเนื้อหาที่สอนแนวปฏิบัติอันควรที่

เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบ้านเมือง ส่วนการนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการสอนหลักธรรม เป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นปลูกฝังศีลธรรม และจริยธรรมให้กับผู้อ่าน เนื้อหาการสอนดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริของพระองค์ที่มุ่งให้ราษฎรตระหนักถึงการพัฒนาชาติบ้านเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง

1.2 กุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร

กุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร สามารถพิจารณาได้ในส่วนที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระนล คือ ส่วนเนื้อเรื่องตั้งแต่สรรคที่ 1 – 26 พฤติกรรมและลักษณะของตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงให้แนวคิดที่เป็นคำสอนแก่ชีวิตคน 4 ประการ ได้แก่ การอดทนต่อความยากลำบาก โทษของการพนัน การให้อภัย และการแก้ไขปัญหาด้วยความรู้และสติปัญญา

1.2.1 การอดทนต่อความยากลำบาก

กุศโลบายการสอนเรื่องการอดทนต่อความยากลำบาก ปรากฏผ่านคำพูดของฤๅษีพฤหัทศ์ ด้วยลักษณะการเป็นนิทานซ้อนนิทาน พระนลคำหลวงจึงมีเสียงของผู้เล่าเรื่อง คือ ฤๅษีพฤหัทศ์ แทรกอยู่ตลอดเวลา ระหว่างที่เหตุการณ์กำลังดำเนินไป ในสรรคที่ 14 หลังจากพระนลถูกกรรโกฏนาคราชขบกัด จะปรากฏคำพูดของ ฤๅษีพฤหัทศ์ ที่กล่าวสอนยุธิษเฐียรให้ดูพระนลเป็นแบบอย่างในการอดทนต่อความยากลำบาก ดังคำประพันธ์ที่ว่า “ดูกรทรงภพ ผู้แก้วโกรพ ธรรมาธิปัตย์ ถึงเธอลำบาก ยากเย็นเข็ญใจ ควรอดทนได้ ดังเยี่ยงพระนล” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. 127)

การเผชิญอุปสรรคของพระนลและนางทมยันตี เป็นพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างในด้านการอดทนต่อความยากลำบากได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนางทมยันตี ที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคมากมายในระหว่างเดินทางคนเดียวในป่า ทั้งการถูกอสรพิษจูโจม ถูกนายพรานล่อลวงเกิน และถูกกลุ่มพ่อค้ามุ่งเอาชีวิตเพราะคิดว่า นางคือผู้ที่นำโชคเข้ามาให้ หลังจากที่นางทมยันตีได้รอดพ้นจากอุปสรรคและเหตุการณ์เลวร้ายนางได้ตัดพ้อว่า

ไอ้ไอ้กระไรนะภะยะทา รุณนะนิจะพุลภัย
แม้ว่าคณูจะจระไนน พหุโทษก็ตามหา

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. 107)

จากคำประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางทมยันตีต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคตลอดระยะเวลาที่อยู่ในป่า อย่างไรก็ตามนางทมยันตีก็อดทนเดินทางต่อจนถึงเมืองเจตี ได้ในที่สุด ในขณะที่นั้นพระวราชมารดาแห่งเมืองเจตี ได้ทอดพระเนตรนางทมยันตีก็เกิดความสงสัยเนื่องจากลักษณะของนางนั้นมีรัศมีต่างจากชนสามัญ พระนางจึงไต่ถามนางทมยันตีและรับนางมาดูแล นอกจากนี้ พระวราชมารดายังรับปากว่า จะส่งคนออกตามหาพระนลให้กับนางทมยันตี นางทมยันตีจึงขอถวายตัวเป็นข้ารับใช้พระวราชมารดา ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า

ฟังสารระสสุพจนาท วรราชมารดร
จึงทมะยันตีศิริธร ก็เฉลยพระวาที
อ้าองค์พระเทวีรวี ระประชานิศรี
ข้าขอประทานพระสวณี อนุมัติมโนมัย

ของเคนดูบ่มีถวิล	และจะกินบ่เหลือใคร
ล้างตีนก็เป้นถูละวิไล	ยะจะทำก็เสียศรี.....
แม่นางพญาจะอนุญาต	และประสาธสมจิต
ข้าจึงจะปลงมณะสถิต	ณนิวาคะวังใน

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. 117)

จากคำประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางทมยันตียอมถวายตัวเป็นข้ารับใช้พระวราชมารดา เพื่อรอพี่สาวของพระนล ทั้งนี้ นางทมยันตีได้อาสาทำงานและขอรับความเป็นอยู่เช่นเดียวกับข้ารับใช้ทั่วไป แม้ว่า นางจะมีสายเลือดชาติตียะก็ตาม พฤติกรรมดังกล่าวของนางทมยันตีแสดงให้เห็นถึงความอดทนต่อความยากลำบากได้อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะเรื่องความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ของนางทมยันตี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นางได้กลับมาครองรักกับพระนลในตอนท้ายของเรื่อง ซึ่งผู้อ่านพระนลคำหลวงจบตลอดทั้งเรื่องจะสามารถเรียนรู้ถึงคุณค่าสอนนี้ได้จากพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องได้

1.2.2 โทษของการพนัน

โทษของการพนันเป็นข้อคิดสำคัญที่ได้จากเรื่องพระนลคำหลวง จะเห็นได้จากพฤติกรรมของพระนลและพระบุษกร ที่ลุ่มหลงในการพนันจนเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน ในสรรคที่ 9 พระนลเล่นพนันสกา กับพระบุษกร จนเกิดความเสียหายเป็นอันมาก ด้วยเหตุที่พระนล “คลั่งสกา ประหนึ่งว่าวิกลจริต” (พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. 43) จึงทำให้ทรงสูญเสียทรัพย์สิน บ้านเมือง ราชสมบัติ แม้แต่เสื้อผ้าอาภรณ์ก็ต้องถอดออกมาเป็นทุนในการพนัน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

“ทรงธรรมบุญโคลกราช ก็บ่ได้ขาดการสกา
จนราชาแพ้พระบุษกร จนเสียนครเสียรราชย์ ภูวนาถเสีย
สิน ทุกสิ่งสิ้นพัสดุสรรพ นลราชันเสียมบัติ สารพัดเพื่อ
แพ้สกา

แล้วราชาเปลื้องภูษณาภรณ์ สรรพอลง
กรณอลงกฎ ประดับพระยศภุสาย จากพระวรกายหมด
พระองค์ คงแต่ผ้าอยู่ผืนหนึ่ง อันซึ่งเจียนจะมีปรก
อินทรีย์”

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. 51 - 52)

แม้ความลุ่มหลงในการพนันของพระนลจะเกิดขึ้นเพราะ
กลีที่สิ่งอยู่ภายในกายพระนล แต่โทษของการพนันก็ยิ่งปรากฏชัดเจน ส่วนใน
สรรคที่ 26 พระบุษกรเป็นฝ่ายที่แพ้พนันสกาแก่พระนล เนื่องจากพระนลรู้
วิชาอักษรฤทัย พระบุษกรจึงเสียรราชสมบัติคืนแก่พระนลด้วยการทอดลูกสกา
เพียงครั้งเดียว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

พระนลทอดครั้งเดียวพลัน พระบุษกรนั้น
จำนนสกาปราชิด สิ้นแก้วเงินทองกองนิจี เสียไปดังปลิด
ดังเปลื้องไปได้โดยดาย บุษกรยับยิบนิบหาย เสียจิตคิด
อาย ก้มพักตร์บ่กล้าพาที ฯ

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 72)

การเล่นการพนันของพระนลและพระบุษกร เป็นข้อเตือนใจให้แก่ผู้อ่านได้ตระหนักรู้ว่า การพนันทำให้คนขาดสติ และอาจทำให้เกิดผลเสียอย่างมหาศาลได้ในภายหลัง นอกจากนี้การเล่นการพนันในเรื่องยังแสดงให้เห็นว่า การพนันไม่เป็นผลดีแก่ใครทั้งสิ้น แม้ว่าตัวละครจะอยู่ในสถานะของกษัตริย์ที่มีทรัพย์มากก็สามารถสูญเสียทรัพย์ทั้งหมดนั้นได้ในเวลาอันรวดเร็วเพราะการพนัน ทั้งนี้ทรัพย์ที่ได้จากการพนันล้วนเป็นทรัพย์ที่ไม่มีความมั่นคง ดังพระบุษกรที่ได้ราชสมบัติของพระนลมาด้วยการพนันก็ต้องเสียราชสมบัติเหล่านั้นคืนพระนลไปอย่างรวดเร็วด้วยวิธีการเดียวกัน

1.2.3 การให้อภัย

พระนลคำหลวงได้แฝงข้อคิดเรื่องการให้อภัย ผ่านตัวละครพระนล กล่าวคือปัญหาในชีวิตของพระนลทั้งหมดเกิดจากกลีและพระบุษกร กลีเป็นต้นเหตุที่ทำให้พระนลลุ่มหลงในการพนันจนต้องสูญเสียบ้านเมือง ส่วนพระบุษกรเป็นผู้ที่สั่งการห้ามราษฎรทั้งหลาย มิให้ช่วยเหลือพระนลในช่วงที่สูญเสียราชสมบัติ อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดพระนลก็ให้อภัยกลีและพระบุษกร โดยจะเห็นได้จากคำประพันธ์ในตอนต่าง ๆ ดังนี้

ในसररที่ 20 เมื่อพระนลสำเร็จวิชาอักษรฤทัย ประกอบกับมีพิษของกรรโกฏนาคราชอยู่ในกาย กลีจึงไม่สามารถสิงอยู่ในร่างกายของพระนลได้อีกต่อไป จนต้องออกมาปรากฏกายให้พระนลเห็น กลีจึงขออภัยพระนลเพราะกลัวถูกพระนลลงโทษ เมื่อพระนลได้ฟังก็ให้อภัยกลีในที่สุด ดังคำประพันธ์ที่ว่า “ข้าพร้นส่นกลัฏมิ โปรตข้าครานี้ อย่าสาปให้ทุกขทวีคุณ ฯ พระนลฟังคำทำนูล จึงพระนเรนทร์สุร ระงับซึ่งความโกรธลง” (พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 31)

ในสัรรคที่ 26 หลังจากที่พระนลชนะสภาพระบุษกรแล้ว พระนลมิได้ลงโทษพระบุษกรแต่อย่างใด พระนลให้อภัยพระบุษกร พร้อมทั้ง คินทรพยสมบัติให้พระบุษกรตามสมควร ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ตัวเจ้าได้ทำผิด ที่คิดคดขบใจ แต่กูเมตตาไว้
ซึ่งชีวันบ่พ้นพอน จงหาที่อยู่ใหม่ เพื่ออาไศรยสโมสร
ทรัพย์สินธนากร ภูประสาทให้พอควร เช่นนี้กูเมตตา
กรุณาเจ้ามากมวลง ต่อไปอย่าได้หวล มาคิดคดขบใจ กู
คงยังเมตตา กรุณาอย่าสงสัย แต่นี้ก็อีกต่อไป จงตั้งจิตสุ
ธรรมธ

(พระนลคำหลวง เล่ม 2, 2559, น. 73)

1.2.4 การแก้ปัญหาด้วยความรู้และสติปัญญา

พระนลและนางทมยันตีเป็นตัวละครที่ประสบเหตุร้ายใน ชีวิตจนพบกับความยากลำบาก แต่ตัวละครทั้งสองสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความรู้และสติปัญญา กล่าวคือ พระนลจะใช้สรรพวิชาความรู้ในการ แก้ไขปัญหา เนื่องจากพระนลเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้หลายประการ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอศวกการ พระเวท วิชาศาสตร์ และศิลปะในการปรุงอาหาร ความรู้เหล่านี้ของพระนลมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้พระนลสามารถแก้ปัญหา ในเรื่องได้ ความรู้ด้านอศวกการช่วยให้พระนลสามารถชิงราชสมบัติคืนมาจาก พระบุษกร เพราะพระนลนำความรู้เรื่องอศวกการไปแลกกับความรู้เรื่อง อักขฤทัยจากท้าวฤตบุรณ ทำให้พระนลมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการเล่นสกา อย่างเชี่ยวชาญจนสามารถเล่นสกาชนะพระบุษกรได้ ส่วนความรู้ศิลปะการ

ปรุงอาหารเป็นความรู้สำคัญที่ทำให้นางมยันทิสังเกตเห็นได้ว่า วาหุกคือพระนลที่แปลงกายมา และทำให้ทั้งสองคนได้กลับมาครองคู่กันได้ในที่สุด

ส่วนนางมยันทิจะใช้ไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี นางมยันทิสามารถคิดอุบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่ เห็นได้จากการที่นางมยันทิคิดอุบายเพื่อให้เลือกพระนลเป็นคู่ครอง เมื่อพระนลถูกขอร้องจากเทพทั้ง 4 ให้มาเป็นทูตสื่อรัก นางมยันทิจึงคิดอุบายเพื่อมิให้พระนลถูกดำเนิน โดยนางออกอุบายให้พระนลยืนข้างเทพเจ้าทั้ง 4 ในพิธีสุมพร และนางจะเลือกพระนลด้วยตนเอง แต่เทพทั้ง 4 ก็ได้จำแลงกายให้เหมือนพระนล เพื่อมิให้นางสมหวังได้โดยง่าย นางจึงใช้ไหวพริบโดยการสังเกตดอกไม้ และเหวี่ยงตามร่างกาย เพราะพระนลตัวจริงเป็นมนุษย์ ดอกไม้ประดับย่อมเหี่ยวเฉาและต้องมีเหวี่ยงออกตามร่างกาย นางจึงสามารถเลือกสุมพรกับพระนลได้ถูกต้อง

ในตอนท้ายของเรื่อง เมื่อนางได้รับความจากพราหมณ์สุเทพที่นางส่งไปขับร้องกลอนตามหาพระนลว่า สารถิของท้าวฤๅษบรรณมีอาการโศกเศร้าเมื่อได้ฟังบทขับร้องของพราหมณ์ นางจึงคิดอุบายเรียกตัวสารถิที่ต้องสงสัยว่า เป็นพระนลให้เดินทางมาที่เมืองวิหรรค์ นางมยันทิจึงให้คนไปแจ้งข่าวแก่ท้าวฤๅษบรรณว่าจะจัดงานสุมพรเลือกคู่ครองใหม่ โดยจะจัดขึ้นภายในวันพรุ่งนี้ เหตุที่นางตั้งเงื่อนไขเช่นนั้นเพราะนางทราบดีว่า ผู้ที่บังคับม้าได้เร็วพอที่จะมาทันงานสุมพร มีเพียงพระนลผู้เดียวเท่านั้น ด้วยอุบายดังกล่าวนางกับพระนลจึงได้กลับมาครองคู่กันได้ในที่สุด

กุศโลบายที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร เป็นการตีความจากพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครในเรื่องของพระนล หากพิจารณาลักษณะของการเป็น “คำสอน” ด้วยกรอบของ

วรรณคดีคำสอนแล้ว จะพบว่า กุศโลบายในรูปแบบนี้ปรากฏลักษณะเนื้อหาของวรรณคดีคำสอนทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการสอนศีลธรรมจริยธรรม ได้แก่ การอดทนต่อความยากลำบากและการให้อภัย และด้านการสอนแนวปฏิบัติอันควร คือ โทษของการพนัน และการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา การทำความเข้าใจพฤติกรรมและลักษณะตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงจึงเป็นกุศโลบายอันแยบคายที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกที่จะนำเรื่องพระนลจากวรรณคดีสันสกฤต เพื่อมาพระราชทานให้ เพราะพฤติกรรมและการผจญภัยของตัวละครล้วนเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนในการสอนข้อประพฤติก่อให้เกิดข้อเตือนใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแทรกกุศโลบายการสอนผ่านพระนลคำหลวงได้อย่างแยบคาย จะเห็นได้ว่า ลักษณะของกุศโลบายการสอนเป็นพระราชดำริโดยตรงมีกลวิธีสอนปรากฏชัดเจนทั้งกลวิธีการห้าม กลวิธีการชี้แนะ และกลวิธีการอธิบายคุณประโยชน์ของคำสอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่าย อย่างไรก็ตาม แม้กุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร จะไม่ปรากฏกลวิธีการกล่าวสอนโดยใช้ถ้อยคำแสดงการห้าม การชี้แนะ หรือการอธิบายคุณประโยชน์ของคำสอน เช่นเดียวกับกุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรง เนื่องจากเป็นการตีความจากเรื่อง แต่ผู้อ่านก็สามารถพิจารณาพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครเหล่านั้นเป็นแนวปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้กุศโลบายการสอนทั้ง 2 ลักษณะ มีเนื้อหาการสอนบางประการที่สัมพันธ์กัน เช่น กุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรงในด้านการเฝ้าหาความรู้ สอดคล้องกับกุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอด

ผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครในด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา และกุศโลบายเกี่ยวกับการอดทนต่อความยากลำบากและการให้อภัยที่ทรงถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร ก็มีความสอดคล้องกับ “ขันติ” คือ ความอดทน และ “อโภธ” คือ ความไม่โกรธ ที่เป็นกุศโลบายเกี่ยวกับการสอนหลักธรรมอันเป็นพระราชดำริโดยตรง ความสัมพันธ์ของกุศโลบายการสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแทรกกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงได้อย่างแนบคาย เพราะพระราชดำริโดยตรงจะทำหน้าที่กระตุ้นเตือนผู้อ่าน ในขณะเดียวกันพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครก็จะทำหน้าที่ขบขันเนื้อหาการสอนโดยแสดงให้เห็นตัวอย่างของวิธีการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

กุศโลบายการสอนทั้ง 2 ลักษณะ จึงมีเนื้อหาการสอนทั้งในเชิงคุณธรรม จริยธรรม และการชี้แนะแนวปฏิบัติอันควรที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง จึงสามารถพิจารณาได้ว่า กุศโลบาย การสอนในพระนลคำหลวง มีลักษณะของการเป็นวรรณคดีคำสอนที่แทรกอยู่ในวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามกรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอนของปัญญา บริสุทธ์ (2534) แม้พระนลคำหลวงจะเป็นตัวบทที่อยู่ในสถานะของวรรณคดีนิทาน แต่กุศโลบายการสอนโดยเฉพาะส่วนที่เป็น “พระราชดำริ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นว่า วรรณคดีเรื่องนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระองค์กับราษฎร ดังนั้น การศึกษากุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงจึงอาจนำไปสู่การพิจารณาว่า กุศโลบายต่าง ๆ ในพระนลคำหลวงมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรัชสมัยของพระองค์อย่างไร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง กับบริบททางสังคม

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามต้องเผชิญกับภาวะความวุ่นวายทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศอันส่งผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงใช้บทพระราชานิพนธ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติและถ่ายทอดพระราชดำริส่วนพระองค์ในเรื่องต่าง ๆ ให้แพร่หลายในหมู่ราษฎร ทั้งนี้ พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับคุณค่าของวรรณคดีในฐานะศิลปะการประพันธ์ที่มีความงดงามทางภาษา พระองค์จึงได้ทรงใช้กลวิธีทางภาษาและวรรณศิลป์เป็นปัจจัยเสริมในการสื่อสารสาระสำคัญของงานไปสู่ผู้รับสารได้อย่างสมบูรณ์ (อัญชลี ภู่งกา, 2553, น. 464) กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง มีบทบาทที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรัชสมัย 3 ประการ คือ การส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการศึกษา การส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการยกเลิกการพนัน และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมือง

2.1 การส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการศึกษา

พระบรมราโชบายด้านการศึกษา เป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำมาตลอดรัชสมัย เช่น การตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในปี พ.ศ. 2453 เนื่องจาก “มีพระราชประสงค์จะทรงทะนุบำรุงการศึกษาของชาติบ้านเมือง ให้รู้เรื่องทันต่างประเทศเขาอื่น” (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 32, 2458, น. 2266 - 2272) การตั้งโรงเรียนประจำตำบล ในปี พ.ศ. 2455 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 29, 2455, น. 2045 - 2047) การตั้งเนติบัณฑิตยสภา ในปี พ.ศ. 2457 “เพื่อบำรุงการศึกษากฎหมาย”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 31, 2457, น. 2351 - 2361) และการตั้ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 โดยมีพระราชดำรัสว่า “เพื่อจะได้
เป็นตลาดวิชาของเมืองไทย” (ธรรมศักดิ์มนตรี, 2540, น. 345 - 346)

พระบรมราโชบายด้านการศึกษากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวสอดคล้องกับกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงในด้านการใฝ่หา
ความรู้ จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ
เน้นย้ำว่า ผู้ที่รู้หนังสือย่อมเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคม กุศโลบายดังกล่าว
ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และยิ่งราษฎรตระหนักถึง
ความสำคัญของความรู้มากเท่าใด ราษฎรเหล่านั้นก็จะเข้าสู่ระบบของ
การศึกษามากขึ้นตามไปด้วย จึงนับว่า กุศโลบายการสอนดังกล่าวมีบทบาทใน
การส่งเสริมพระบรมราโชบายในด้านการศึกษามาก

ทั้งนี้ กุศโลบายการสอนด้านการใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาก็เป็น
การแสดงให้เห็นคุณประโยชน์ของการศึกษา กล่าวคือ เมื่อบุคคลใฝ่หาความรู้
จนมีสติปัญญาที่มากเพียงพอ ย่อมสามารถใช้สติปัญญาเหล่านั้นในการแก้ไข
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตได้ กุศโลบายประการนี้มีความ
สอดคล้องกับพระราชวิสัยทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
โดยจะเห็นได้จากพระราชดำริของพระองค์ที่ว่า

“ในส่วนเรื่องการจัดการศึกษานี้ เราอยากจะ
ใคร่ได้เห็นท่านทั้งหลายใฝ่ใจและตั้งใจให้ยิ่งขึ้น ... ไม่ควร
จะลืมนึกว่าชาติจะตั้งอยู่ได้ต่อไปก็โดยอาศัยคนชั้น
ลูกหลานของเราทั้งหลายที่สามารถจะดำรงชาติของเรา
ได้สืบไป และถ้าจะให้เขาทั้งหลายนั้นเป็นผู้มี

ความสามารถเช่นนั้น เราก็ต้องช่วยกันบำรุงการศึกษา
เพื่อให้วิชาแก่คนชั้นลูกหลานของเรา”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 31, 2457, น. 2353)

พระราชดำริข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาจะทำให้เยาวชนมี “ความสามารถ” ในการดำรงรักษาชาติบ้านเมืองไว้ได้ การใช้ความสามารถอันเกิดจากการศึกษาเพื่อรักษาชาติบ้านเมือง จึงมีความสอดคล้องกับกุศโลบายการสอนที่มุ่งให้ใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาเป็นอย่างมาก และสติปัญญาของเยาวชนในชาติจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะราษฎรทุกคน “ช่วยกันบำรุงการศึกษา”

นอกจากนี้ ลักษณะการพัฒนาเยาวชนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มุ่งให้เยาวชนมีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม ก็มีความสอดคล้องกับกุศโลบายการสอนใน พระนลคำหลวงด้วยเช่นกัน พระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในระบบการศึกษาปรากฏในพระราชบันทึกถึง ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2543 ความว่า “ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้ ที่ข้าอยากได้คือเยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ซื่อสัตย์สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี” (วชิราวุธวิทยาลัย, 2519, น. 128) พระราชดำริดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง ที่มุ่งสอนทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม ควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการมีสติปัญญา

กุลโบายการสอนในพระนลคำหลวงจึงมีบทบาทในการส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทำหน้าที่ในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา เพื่อให้ราษฎรทั้งหลายได้เข้ารับการศึกษาศึกษาในสถานศึกษาที่พระองค์ได้ทรงจัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันกุลโบายการสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ก็ได้ส่งเสริมให้ราษฎรได้มีคุณธรรมและจริยธรรม ควบคู่กับการมีความรู้ที่ดีตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2 การส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการยกเลิกการพนัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์พระนลคำหลวง ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2457 – 2459 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการออกพระบรมราชโองการในการยกเลิกการพนัน เช่น ในพระราชดำรัสตอบพระบรมวงษานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า พ.ศ. 2456 มีเนื้อความที่ระบุว่า “ได้ประกาศยกเลิกอนุญาตการเล่นไฟในเวลานักชดถุกษได้ตามใจ เพื่อจะบรรเทาความนิยมของราษฎรต่อการเล่นการพนันให้น้อยลง” (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 30, 2456, น. 2415)

ในปี พ.ศ. 2548 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงออกประกาศพระราชบัญญัติอากรการพนันแก้ไขเพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2458 เพื่อจำกัดการเล่นการพนันของราษฎรให้ลดน้อยลง ดังปรากฏในเนื้อความที่ว่า

“มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระ
พระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเจ้าอยู่หัว
ดำรงเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า การพนัน คือ หวย
แลเบี้ย ซึ่งรัฐบาลได้จัดเลิกด้วยวิธีผ่อนผันโรงบ่อนเบี้ยให้
เหลือน้อยลงตามลำดับนั้น เวลานี้เป็นโอกาสอันดีที่จะ
ได้ทรงกำจัดการเล่นการพนัน คือหวยแลเบี้ยนั้น ให้
สิ้นเชิงได้โดยพลัน”

(ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 32, 2458, น. 499 - 500)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงยกเลิกบ่อนเบี้ยทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร ดังจะเห็นได้จากการออกประกาศเสนาบดีกระทรวงนครบาล ความว่า “ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกบ่อนเบี้ยทั้งหมดในมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2459 ไปแล้ว เสนาบดีกระทรวงนครบาล จึงขอประกาศตามอำนาจที่ได้พระราชทาน” (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 34, 2459, น. 4)

สาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระวิริยในการยกเลิกการพนัน เนื่องจากทรงมีพระราชดำริว่า การพนันเป็นสิ่งที่ให้โทษกับราษฎร ดังจะเห็นได้จากพระราชวิจารณ์ของพระองค์เกี่ยวกับโทษของการพนัน ในพระราชนิพนธ์บทความเรื่องระวิงศ์พนัน ความว่า

“ข้าพเจ้ายังไม่เคยพบชนหมู่ใดเลย ที่จะไม่ได้
รับความเสียหายเพราะการพนัน ส่วนข้อที่เสียทรัพย์นั้น
ยกเสียเถิด แต่นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้ประพฤติก่อชั่วอย่าง
อื่น ๆ อีก เช่น น้อยโกง ขโมย หลอกหลวง ปอกลอก อาฆาต

ปองร้ายกัน หรือถึงแก่ทำร้ายกันก็มี เมื่อพนันกัน
อย่างรุนแรงเช่นนี้ ก็ไม่เป็นการอัศจรรย์อันใด ที่ผู้แพ้
พนันจะต้องโกรธเคืองจนลืมความเป็นนักเลงกิริทาและ
สมบัติผู้ดี ! ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือพิมพ์ไทยจะช่วย
ตะโกนใจเพื่อนไทยอยู่เสมอ ให้ระวังตัวอย่าให้ผีพนันเข้า
สิงได้”

(อศฺวพาหุ, 2494, น. 123 -124)

จากพระราชวิจารณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พระองค์มีพระราชดำริว่า
การพนันคือต้นเหตุของปัญหาสังคมหลายประการ และพระองค์ต้องการจะ
ให้การพนันหมดไปจากสังคมไทย นอกจากการออกพระบรมราชโองการใน
การยกเลิกการพนันที่เป็นการแก้ไขปัญหามาในเชิงรูปธรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงใช้สื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์
เป็นสื่อกลางในการนำเสนอโทษของการพนันอีกด้วย

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้
หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อกลางในการย้าเตือนให้ราษฎรทั้งหลายเห็นถึงโทษของ
การพนัน พระองค์ยังทรงใช้ “วรรณคดี” เป็นสื่อกลางเรื่องดังกล่าวด้วย
เช่นเดียวกัน กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงเกี่ยวกับโทษของ
การพนัน เป็นกุศโลบายที่พระองค์ทรงถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะ
ของตัวละคร โดยผู้อ่านจะสามารถเห็นถึงความยากลำบากของตัวละครที่
เกิดขึ้นจากการพนันเป็นอุทาหรณ์ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า “กลี” ผู้ทำให้พระนลลุ่มหลงในการพนัน จนเกิดปัญหาและอุปสรรคตามมาหลายประการ มีลักษณะเช่นเดียวกับ “ผีพนัน” ตามพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพิจารณาพระนลลุ่มหลงประกอบกับบทความแสดงพระราชวิจารณ์จะ เห็นได้ว่า ตัวบททั้ง 2 ประเภท ทำหน้าที่ชี้บ่งให้เห็นโทษของการพนันได้ เป็นอย่างดี กุศโลบายการสอนเกี่ยวกับโทษของการพนันในพระนลลุ่มหลง จึงเป็นสิ่งที่หนุนเนื่องกับพระบรมราโชบายของพระองค์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ราษฎรทั้งหลายละเว้นจากการพนันทั้งปวง

2.3 การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมือง

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีปัจจัย มากมายทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ เกล้าเจ้าอยู่หัวต้องเร่ง “สร้างชาติ” เช่น ปัญหาชาวจีนและภัยจากชาติ ตะวันตก การสร้างชาติรูปแบบหนึ่งของพระองค์คือ การพัฒนาพลเมืองให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กรรณิรมย์ สุวรรณานนท์, 2517, น. 153) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนา พลเมืองของชาติ พระองค์มีพระราชดำริว่า พลเมืองทุกคนมีความสำคัญ เนื่องจากทุกคนล้วนเป็นส่วนประกอบของชาติ ดังจะเห็นได้จาก บทความแสดงพระราชวิจารณ์เรื่องเมืองไทยจึงตื่นเกิด ความว่า

“พวกเราคน 1 เป็นส่วน 1 แห่งชาติไทย และ คนไทยอื่นไม่ว่าบรรดาศักดิ์ชั้นใด ตระกูลใด ไม่เลือกกว่ามี ความรู้หรือไม่มีความรู้ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของชาติ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าประโยชน์สิ่งใด ซึ่งท่านจะนำมาให้แก่

คนไทยได้ ก็เท่ากับนำประโยชน์มาให้ตัวท่านเอง ซึ่งเป็น
ส่วนแห่งชาติเดียวกัน”

(อัครวาท, 2481, น. 37)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อสื่อสารกับราษฎรของพระองค์อยู่เสมอ พระราชนิพนธ์ของพระองค์จึงมีบทบาทในการแสดงพระราชดำริด้านการเมืองการปกครอง รวมทั้งมีบทบาทในการสั่งสอนชาวไทยในเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางโลกธรรมและทางศีลธรรม (กรรณิรมย์ สุวรรณานนท์, 2524, น. 196) เมื่อพิจารณาคุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวง จะพบว่า คุศโลบายการสอนด้านการมีวิจารณญาณในการรับข่าวสาร และคุศโลบายการสอนเกี่ยวกับหลักธรรม คุณธรรมและจริยธรรมล้วนมีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมืองตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่เกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลายประเทศ เช่น การเคลื่อนไหวของพรรคบอลเชวิคเพื่อล้มล้างราชวงศ์โรมานอฟในรัสเซียและการล่มสลายของราชวงศ์แมนจูในประเทศจีน ช่วงปี พ.ศ. 2455 ประกอบกับแนวคิดประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก กระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อแนวคิดทางการเมืองของคนในสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงแสดงพระราชวิจารณ์เกี่ยวกับการรับฟังข้อมูลเกี่ยวกับลัทธิทางการเมือง ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์บทความเรื่องเมืองไทยจึงตื่นเกิด ความว่า

“เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เราจะต้องพิจารณา
ใคร่ครวญเหตุผลแห่งการนี้ เพราะโดยความพิจารณาเราจะ
ได้ไม่หลงเชื่อในลัทธิอันน่ากลัวอันตราย ซึ่งสอนให้คน
สำคัญว่าความรุ่งเรืองจะมาถึงก็เฉพาะตะโกนร้องและ
เที่ยวก่อการวุ่นวายไม่สงบต่าง ๆ ซึ่งเป็นลัทธิที่จะนำมาซึ่ง
ความพินาศมาสู่ชาติที่เลื่อมใสในลัทธินั้น เพื่อจะ
ยกตัวอย่างให้เห็นได้ง่ายและใกล้ ๆ เมืองเรา จำเป็นต้อง
กล่าวถึงเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ในเมืองจีนอีกครั้ง ๑”

(อัศวพาหุ, 2481, น. 34)

พระราชวิจารณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในเชิงลบเกี่ยวกับกระแสความเปลี่ยนแปลง
ทางการเมืองในประเทศจีน พระองค์มีพระราชวินิจฉัยว่า เหตุการณ์ดังกล่าว
เป็น “การวุ่นวายไม่สงบ” นอกจากนี้ ในบทความแสดงพระราชวิจารณ์ฉบับ
เดียวกันมีการกล่าวถึงผู้ที่มิชอบกับการเผยแพร่แนวความคิดเกี่ยวกับ
ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยพระองค์ไม่ทรงแนะนำให้ราษฎรเชื่อ
คำพูดของบุคคลเหล่านี้ ดังปรากฏในคำพิพากษาว่า

“คนจำพวกนี้แหละมักจะเป็นพวกนักพูด
การเมือง อยู่ในหมู่พวกจีนครึ่งไทยครึ่ง ซึ่งตั้งตนว่าเป็น
หัวหน้าความคิดสมัยใหม่ คือพวกนักพูดและพวก
หนังสือพิมพ์กรุงเทพ ข้าพเจ้าเคยนึกอิจฉาริษยาและเจ็บใจ
ที่ได้ฟังคนไทยผู้ร่วมชาติของข้าพเจ้าบางคนนิยม
ความเห็นของคนจำพวกนี้”

(อัศวพาหุ, 2481, น. 12)

นอกจากนี้ การพิจารณาเลือกรับข่าวสารต่าง ๆ ก็ควรมี
วิจรณ์ญาณไปถึงผู้ส่งสารด้วย เห็นได้จาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำเรื่องภัยของ “นักพูดสอนอุดตริในการเมือง” ต่อชาติ
ผ่านบทความแสดงพระราชวิจารณ์เรื่องความเป็นชาติโดยแท้จริง โดย
พระองค์ได้ทรงเปรียบเทียบการกระทำของนักพูดทางการเมืองที่แสดงความ
“อวดรู้” อันจะนำพาบ้านเมืองไปสู่การแตกความสามัคคี กับพฤติกรรมของ
พระเทวทัต ที่ยกคำสอนของตนโต้กับพุทธวจน จนเกิดความแตกแยกในหมู่
สงฆ์ว่า พฤติกรรมของบุคคลทั้งสองนับเป็น “อนันตริยะกรรม” อันหมายถึง
กรรมซึ่งเป็นบาปหนักสูงสุดตามคติทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้พระองค์ได้มีพระราชดำรัสเตือนผู้อ่านมิให้หลงเชื่อคำกล่าว
ของนักพูดทางการเมือง โดยทรงยกตัวอย่างว่า ผู้ที่หลงเชื่อคำของนักพูดทาง
การเมืองจนได้ทำลายชาติของตนด้วยความรู้ไม่เท่าทันย่อมเป็นเช่น พระเจ้า
อชาตศัตรู ที่ได้ทรงกระทำปิตุฆาต ซึ่งเป็นบาปหนักอันเกินลบล้างเพราะ
หลงเชื่อคำสอนของพระเทวทัต ดังจะเห็นได้จากตัวบทที่ว่า

“ผู้พอใจประพฤตินั้นอาจารย์อุดตริในทาง
การเมือง น่าจะลืมเรื่องเทวทัตเสียแล้ว เรื่องพระเจ้า
อชาตศัตรูกับเทวทัตที่แสดงมานี้ มีอุปมาฉันใด ผู้ที่
หลงเชื่อถ้อยคำของนักพูดสอนอุดตริทางการเมือง ก็
อุปมาฉันนั้น เพราะถ้าขึ้นหลงไปบางทีจะรู้สึกตัวต่อเมื่อ
ทำลายชาติตนเองเสียแล้ว และเมื่อนั้นจะหาสิ่งไรลบล้าง
อนันตริยะกรรม ซึ่งตนได้กระทำลงไปขณะหลงนั้น
ไม่ได้เลย

ข้อที่ข้าพเจ้ายกเอาการทำลายชาติเป็นอนันตริ
ยะกรรม คือ เป็นบาปอันหนักที่สุด ถึงแก่เป็นเครื่องตัดทาง
สวรรค์ทางนิพพานทีเดียวขณะนี้ ข้าพเจ้าถือเอาคำสอนทาง
พระพุทธศาสนา ซึ่งจัดว่าความประพฤติสังฆเภท คือทำ
สงฆ์ให้แตกกัน เป็นอนันตริยะกรรมอันหนึ่ง ก็เมื่อกระทำ
สงฆ์ให้แตกจากกันเป็นอนันตริยะกรรมแล้ว การทำคณะ
ชนที่ร่วมชาติให้แตกกันจะไม่จัดว่าเป็น อนันตริยะ
กรรมฤ ? ข้าพเจ้าเห็นว่าต้องนับว่าเหมือนกันทีเดียว

เมื่อเป็นเช่นนี้พวกเราที่เป็นคนไทย เมื่อเห็น
สหായร่วมชาติจะตกไปอยู่ในความหลง ซึ่งจะนำไปให้
กระทำอนันตริยะกรรมทำลายชาติของตนแล้ว ถ้าไม่ห้าม
ปรามหรือเตือนสติ จะมีพร่องไปในหน้าที่กรณียกิจแห่ง
ชาวสยามฤ ?”

(อศฺวพาหุ, 2482 : น. 10 – 12)

เมื่อพิจารณาบริบททางสังคมและพระราชวิจารณ์ข้างต้น จะเห็นได้
ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ให้ราษฎร
ของพระองค์ระมัดระวังที่จะเชื่อคำพูดของนักพูดการเมือง เนื่องจากอาจ
นำไปสู่เหตุการณ์ความวุ่นวายในชาติได้ ทั้งนี้พระองค์ทรงมีกลวิธีในการ
นำเสนอพระราชดำริเกี่ยวกับการขาดวิจรรย์ญาณในการฟังคำกล่าวของนัก
พูดทางการเมืองหลายรูปแบบ ทั้งการกล่าวแสดงพระราชทรรศนะโดยตรง
ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทความเรื่อง เมืองไทยจึงตื่นเกิด
และการแสดงพระราชทรรศนะโดยการใช้วิธีการอุปมาอุปไมยร่วมกับ

แนวความคิดทางพุทธศาสนาได้อย่างแยบคาย ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์
บทความเรื่องความเป็นชาติโดยแท้จริง

บริบททางสังคมและพระราชวิจารณ์ดังกล่าวจึงมีความสอดคล้อง
กับกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงด้านการมีวิจารณ์ญาณในการรับ
ข่าวสารเป็นอย่างดีในอารัมภกถา ได้ปรากฏคำประพันธ์ที่ว่า “อย่าพะวง
หลงเชื่อถ้อย ฟังคำ คนห้ามกระเท่อทำ อดรู้ นักพูดชักกระย้ายับปล่าว
พ่อเอ๋ย” และ “เมืองเราศรีวิไล ควรอยู่ แล้วนา นักพูดจะชวนชี้ ชักบ้าย่า
ฟัง” หากพิจารณาคำประพันธ์ข้างต้นเพียงอย่างเดียวอาจไม่ทราบแน่ชัดว่า
“นักพูด” ในความหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น
หมายถึงบุคคลกลุ่มใด แต่เมื่อพิจารณาพร้อมกับบริบทสังคมในช่วงเวลานั้น
รวมทั้งบทความแสดงพระราชวิจารณ์ ก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระองค์
ทรงเตือนราษฎรให้ใช้วิจารณ์ญาณในการรับข้อมูลที่ได้รับจากนักพูดทาง
การเมืองทั้งหลาย โดยพระองค์ทรงใช้พื้นที่ในส่วนอารัมภกถาที่มุ่งสอนให้
กุลบุตรกุลธิดาให้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาความรู้ ในการนำเสนอ
พระราชดำริทางการเมืองของพระองค์ได้อย่างแยบคาย กุศโลบายการสอน
ด้านการมีวิจารณ์ญาณในการรับข่าวสาร จึงมีบทบาทในการเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของราษฎรตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงมุ่งเน้น
ให้พลเมืองยึดมั่นในคุณธรรมและมีความประพฤติตามหลักศีลธรรมในพุทธ
ศาสนา เนื่องจากชาติใดที่พลเมืองมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความประพฤติ
ที่ดีตามแนวทางของพุทธศาสนาศาสนา ชาตินั้นย่อมมีความเจริญรุ่งเรือง

ดังจะเห็นได้จากพระราชดำริของพระองค์ ในพระราชนิพนธ์เรื่องประโยชน์
แห่งการอยู่ในธรรม ความว่า

“คนไทยทุกคนที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติไทย จึง
จำเป็นที่จะต้องต่างคนต่างประพฤติสืบมาจากรีกรัษการธรรม
สุจริต เพื่อประโยชน์แห่งชาติเราทั้งหลาย ขอจงเข้าใจ
เสียเถิดว่าชาติใดมีพลเมืองที่ประพฤติอยู่ในทำนองคลอง
ธรรมมากที่สุด ชาตินั้นแหละเป็นชาติที่ ชีวิไลซ์”

(มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504, น. 121)

จากพระราชดำริข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กุศโลบายการสอนในพระนล
คำหลวง ด้านการนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การสอน
หลักธรรม รวมทั้งกุศโลบายการสอนเกี่ยวกับการอดทนต่อความยากลำบาก
และการให้อภัย อันเป็นหลักคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ล้วนมีบทบาทในการ
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมือง โดยกุศโลบายดังกล่าวก็จะ
ทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนใจและเป็นแนวทางให้พลเมืองปฏิบัติตามหลัก
คุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม เพื่อจะนำพาชาติไปสู่ความเป็น “ศิวิไลซ์”
อันหมายถึงความเจริญเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว (อัครพาหุ, 2553 : น.1)
ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากบทบาททั้ง 3 ประการ จะเห็นได้ว่า กุศโลบายการสอนใน
พระนลคำหลวงมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในสมัยนั้น พระนลคำ
หลวงจึงนับเป็นวรรณคดีที่ทำหน้าที่สื่อสารพระบรมราโชบาย และ
พระราชดำริต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ให้แพร่หลายในหมู่ราษฎร ทำให้เกิดความเข้าใจในแนวทางการพัฒนา

ประเทศของพระองค์ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการนำชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

พระนลคำหลวง เป็นวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดแห่งกวีนิพนธ์ วรรณคดีเรื่องนี้จึงมีลักษณะเด่นในด้านการเป็นตำราประพันธ์ศาสตร์ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม พระนลคำหลวงก็ปรากฏการแทรกกุศโลบายการสอนที่น่าสนใจ ด้วยองค์ประกอบของพระนลคำหลวงที่มีทั้งส่วนเนื้อเรื่องของพระนลและส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เนื้อเรื่อง คือ อุตตรกถาและอารัมภกถา ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสามารถแทรกกุศโลบายการสอนได้ทั้งกุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรง รวมทั้งกุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละคร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสอดแทรกกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงไว้อย่างแยบคาย จะเห็นได้ว่า กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงทั้ง 2 ลักษณะ มีความสอดคล้องและส่งเสริมกันเป็นอย่างดี โดยกุศโลบายการสอนที่เป็นพระราชดำริโดยตรงที่มีลักษณะเป็นวาทในการสอน จะทำหน้าที่กระตุ้นเตือนผู้อ่านให้เกิดความตระหนักคิดข้อปฏิบัติที่พึงและไม่พึงกระทำอย่างชัดเจน ส่วนกุศโลบายการสอนที่ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครจะทำหน้าที่แสดงแนวทางปฏิบัติให้ผู้อ่านได้เข้าใจและเห็นคุณประโยชน์จากการทำความเข้าใจพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งผู้อ่านจะเหมือนร่วมเดินทางไปกับชีวิตของตัวละคร เพื่อพิจารณาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาชีวิตซึ่งนับได้ว่า เป็นกุศโลบายการสอนอันแยบคายอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ พระนลคำหลวงยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะกุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ กุศโลบายการสอนด้านการใฝ่หาความรู้รวมทั้งการแก้ไขปัญหาด้วยความรู้และสติปัญญา มีบทบาทในการส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการศึกษา เนื่องจากกุศโลบายดังกล่าวทำให้ราษฎรตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะทำให้มีสติปัญญาและความสามารถในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับพระบรมราโชบายที่เร่งก่อตั้งสถานศึกษาเพื่อให้ราษฎรทั้งหลายมีความรู้โดยทั่วกัน

กุศโลบายการสอนด้านโทษของการพนัน มีบทบาทในการส่งเสริมพระบรมราโชบายด้านการยกเลิกการพนัน นอกจากความสอดคล้องกันในด้านช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์พระนลคำหลวงพร้อมกับการออกพระบรมราชโองการหลายประการเกี่ยวกับการยกเลิกการพนันในช่วงปี พ.ศ. 2456 – 2459 ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่องอันมีสาเหตุมาจากการพนันสกาก็แสดงให้เห็นโทษของการพนันได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ถ้อยคำในพระนลคำหลวงเกี่ยวกับการพนัน เช่น “เสียยับยิบฉิบหาย” (พระนลคำหลวง เล่มที่ 1, 2559, น. 41) “เรานี้แหละคือลูกสกา ... มุ่งตรงความฉิบหายแห่งท่านแล” (พระนลคำหลวง เล่มที่ 1, 2559, น. 54) และ “บุษกรยับยิบฉิบหาย” (พระนลคำหลวง เล่มที่ 2, 2559, น. 72) ล้วนเป็นถ้อยคำในเชิงลบ สอดคล้องกับพระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องระว่างฝัพนันที่ทรงแสดงพระราชทรรศนะด้านลบเกี่ยวกับการพนันเพราะเป็นสิ่งที่ลวนให้โทษแก่ราษฎร

กุศโลบายการสอนด้านการมีวิจารณ์ญาณในการรับข่าวสาร การนำพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การสอนหลักธรรม การให้อภัย และการอดทนต่อความยากลำบากเป็นกุศโลบายการสอนที่มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมืองตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากในรัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงที่ทั่วโลกเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง พระองค์จึงทรงเตือนคนในชาติให้ระวังบุคคลที่เข้ามาเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองอันอาจนำไปสู่การเกิดความวุ่นวายในประเทศ พระองค์จึงทรงมุ่งเน้นในราษฎรของพระองค์รับฟังข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณ์ญาณสอดคล้องกับกุศโลบายในพระนลคำหลวง

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระราชดำริให้ราษฎรประพฤติสุจริตตั้งงาม เพราะราษฎรที่มีความประพฤติดี ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง กุศโลบายการสอนในพระนลคำหลวงที่มุ่งสอนเกี่ยวกับพุทธศาสนาและหลักธรรม ประกอบกับสร้างแนวปฏิบัติในด้านคุณธรรมจริยธรรม จึงสอดคล้องกับพระบรมราโชบายในการพัฒนาพลเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเห็นได้ชัด

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงระบุพระราชประสงค์ในการแต่งพระนลคำหลวงไว้ในอารัมภกถา ว่า

“ประสงค์แห่งข้าแต่	เรื่องนล นี้ฤ
เพื่อแนะกุลบุตรยุค	เยี่ยงไว้
ดูแบบแบบประพนธ์โคลงกาพย์	กลอนนา
เผื่อจะคิดแต่งได้	อีกบ้างอย่างคุณ ๆ”

(พระนลคำหลวง เล่ม 1, 2559, น. ค)

คำประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นพระชนนาคำหลวงเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างพระองค์กับผู้อ่านที่เป็นกุลบุตรกุลธิดาทั้งหลาย แม้วรรณคดีเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะสอนเรื่องวิชาหรือการประพันธ์บทกวีอย่างเด่นชัด แต่พระองค์ก็ทรงสอดแทรกการสอนข้อพึงปฏิบัติในชีวิตได้อย่างแนบคาย เรื่องราวชีวิตของพระชนและนางหมยันตี จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงผลของการกระทำทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม รวมถึงยังมีบทบาทในการนำเสนอพระราชดำริ และ “แนะ” ให้ราษฎรทั้งหลายปฏิบัติตามพระบรมราโชบายเพื่อการสร้างชาติและพัฒนาชาติไปสู่ความเป็นศิวิไลซ์ในรูปแบบหนึ่งด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องอื่น ๆ ด้วยกรอบแนวคิดวรรณคดีคำสอน และพิจารณาความสัมพันธ์ของกุศโลบายการสอนกับบริบททางสังคม เพื่อให้เห็นมิติทางวรรณคดีที่หลากหลายของบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีคำสอนกับบริบททางสังคม ในวรรณคดีแต่ละยุคสมัย เพื่อให้เห็นบทบาทของวรรณคดีในการปลูกฝังค่านิยมและอุดมการณ์บางประการ

รายการอ้างอิง

- กรรณิรมย์ สุวรรณานนท์. (2524). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระแสรพระบรมราชโองการ ซึ่งบรรจุไว้ในศิลาฤกษ์โรงเรียนมหาดเล็กหลวง. (2458). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 32*. (2266 – 2272).
- คำกราบบังคมทูลถวายประกาศนียบัตรและเหรียญจิรญาณ. (2459). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 33*. (2866 – 2869).
- แจ้งความกระทรวงธรรมการ แผนกกรมศึกษาธิการ เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนประจำตำบล. (2456). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 29*. (2045 – 2047).
- ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. (2540). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ใน *มหาธีรราชานุสรณ์ 80 ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าพรินต์.
- นงเยาว์ จิตตะปุตตะ. (2520). *บทบาทของสิ่งพิมพ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเมืองการปกครอง พ.ศ. 2453-2460*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บวรบรรณรักษ์, ร้อยเอก หลวง. (2552) *สันสกฤต - ไทย - อังกฤษ อภิธาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ปรมานุชิตชีโนรส, สมเด็จพระกระ. (2502). *กฎหมายสอนน้องคำฉันท์และวินัยเรื่องกฎหมายสอนน้อง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ประกาศพระราชบัญญัติการพนันแก้ไขเพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2458.

(2458). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 32*. (499 – 500).

ประกาศเสนาบดีกระทรวงนครบาล ห้ามมิให้เล่นการพนันบางอย่างที่เคยเล่น
ในโรงบ่อน. (2460). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 34* (4).

ประเทือง วงศ์รัตน์. (2517). *การวิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำ
หลวงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยวิชาการศึกษา.

ปัญญา บริสุทธิ์. (2534). *วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท*. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ปิ่น มาลากุล, หม่อมหลวง. (2516). *พระมหากษัตริย์คุณอันล้นเกล้า*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พระราชดำรัสตอบ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า.
(2456). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 30*. (2414 – 2422).

พระราชดำรัสตอบในการเสด็จพระราชดำเนินเปิดหอพระสมุดสำหรับพระ
นคร วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2459 . (2458). *ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 33*. (2864 – 2866).

พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้า. (2457). *ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 31*. (2351 – 2361).

พิทยาลงกรณ์, พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่น. (2498). *พระนลคำฉันท์*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล.

พิสิทธิ์ กอบบุญ. (2561). วิชากวี: แนวคิดของ “คำหลวง” ในพระนลคำหลวงพระ
ราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *มนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์*, 38(2 พฤษภาคม - สิงหาคม), 200 – 228.

- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504). “ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม.”
ใน *เทศนาเสือป่า 17 กัณฑ์*. (109 - 123). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2559). *พระนลคำหลวง เล่ม 1*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2559). *พระนลคำหลวง เล่ม 2*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่
2, 138). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วชิราวุธวิทยาลัย. (2519). *พระบรมราโชวาทกับวชิราวุธวิทยาลัย บรรณาการ
ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาภะรตราชา*. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์ตีรณสาร.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. (2495). กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่. พระนครฯ:
วรรณะวิบูลย์.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. (2514). *กุศโลบาย*. พระนครฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.
- วิสุทธิ์ บุษยกุล. (2550). นโลปายานัม พระนลคำหลวง และพระนลคำฉันท์.
วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 24 (ธันวาคม 2550): 85-111.
- ศรีอยุธยา. [นามแฝง]. (2504). *กุศโลบาย*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- ศุภณัฐ เทียนทอง. (2563). *พระนลคำหลวง: การศึกษาในฐานะตำราประ
พันธศาสตร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภณัฐ เทียนทอง และวีรวัฒน์ อินทรพร. (2563). การส่งเสริมการประพันธ์
ร้อยกรองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *วารสาร
อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 42 (2 กรกฎาคม - ธันวาคม),
21 - 48.

- สายารุณ น้อยนิมิต. (2542). *อรรถกถาชาดก : การศึกษาในฐานวรรณคดีคำสอนของไทย และ ความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริย์ ทรัพย์สุนทร (2528). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริ ทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินการปกครองประเทศ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต วิงวอน. (2530). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลารณ์ โกมลเสวิน. (2518). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ 2453-2468)*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ภูณะกา. (2553). *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อศิวพาหุ [นามแฝง]. (2481). *เมืองไทยจึงตื่นเกิด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- อศิวพาหุ [นามแฝง]. (2482). *ปกิณณกคดี ของอศิวพาหุ เรื่องยุทธภัยและความเป็นชาติโดยแท้จริง*. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชม.

อัครพาหุ [นามแฝง]. (2553). *บทความหนังสือพิมพ์ เรื่องโคลนติดล้อ ของ
อัครพาหุ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
อัครพาหุ [นามแฝง]. “ระวังผีพนัน.” ใน *ประมวลบทพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณกะ*. (122 – 124).
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2494.

ผู้เขียน

จตุธรรม แซ่ลี

นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

poundlee2009@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ทัมประเสริฐกุล

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

pattamathee@hotmail.com